

Fred bygges ikke når krigen er over,

den starter lenge før

Av Marie Therese B. Hansen

Hva skal egentlig til for å skape varig fred?

Når en krig tar slutt, er det lett å tro at freden automatisk følger etter. Historien viser imidlertid at en våpenhvile bare er begynnelsen. Skal et samfunn unngå å havne i ny konflikt, må det bygges tillit, institusjoner og fellesskap over lang tid. Nettopp derfor har fredsbygging utviklet seg til et eget fagfelt, og de siste tiårene har flere nye metoder utfordret hvordan verdenssamfunnet arbeider med konflikt og forsoning.

Fra verdenskriger til fredsforskning

Moderne freds- og konfliktstudier vokste frem som en reaksjon på de katastrofale erfaringene fra første og særlig andre verdenskrig. Målet var å forstå hvorfor konflikter oppstår, og hvordan de kan forebygges eller løses før de utvikler seg til voldelige kriger.

Etter den kalde krigens slutt endret konfliktbildet seg. I stedet for tradisjonelle kriger mellom stater oppsto stadig flere interne konflikter, ofte preget av etniske og religiøse motsetninger. Dette skapte behov for nye metoder innen fredsbygging. Forskere som Johan Galtung, Kenneth Boulding og John Burton bidro til å etablere konfliktløsning som en egen akademisk disiplin, mens fredsforskningen vokste frem i Europa, Nord-Amerika og Japan.

Fred handler om mer enn å stoppe en krig

Fredsarbeid kan deles inn i tre hovedfaser. Den første handler om å forebygge konflikter før de blir voldelige. Deretter følger fredsskaping og fredsbevaring, hvor målet er å få slutt på en pågående konflikt. Til slutt kommer den mest langsiktige fasen: fredsbygging og forsoning. Her skal samfunnet gjenoppbygges slik at de samme årsakene til konflikten ikke oppstår på nytt.

Kvinnens rolle ble et vendepunkt

Et av de viktigste gjennombruddene innen moderne fredsbygging kom da FNs sikkerhetsråd vedtok resolusjon 1325 i 2000. Resolusjonen slår fast at kvinner skal delta på alle nivåer i fredsprosesser og konfliktløsning.

Bakgrunnen var at kvinner lenge hadde vært underrepresentert, til tross for forskning som viste hvilken sentral rolle de ofte spiller i lokalsamfunn under og etter konflikter. Fredsforskere som Elise Boulding argumenterte tidlig for at varig fred krever at både kvinner og menn deltar i arbeidet med å skape den.

Resolusjon 1325 var derfor banebrytende fordi den for første gang løftet sammenhengen mellom kvinner, fred og sikkerhet inn på den internasjonale dagsordenen. Samtidig viser erfaringene at implementeringen fortsatt er mangelfull, og at målene langt fra er nådd.

Når sivile og militære må samarbeide

En annen utvikling er den såkalte CIMIC-modellen (Civil-Military Cooperation), der sivile og militære aktører samarbeider tettere i konfliktområder.

Tanken er å samordne innsatsen slik at ressursene brukes mer effektivt. Samtidig er modellen omstridt. Flere humanitære organisasjoner frykter at et for tett samarbeid med militære styrker kan svekke deres nøytralitet og gjøre hjelpearbeidere til mål i væpnede konflikter. Debatten illustrerer hvor vanskelig det kan være å kombinere effektivitet med humanitære prinsipper.

Når verdenssamfunnet griper inn

Prinsippet «Responsibility to Protect» (R2P) representerer en annen viktig utvikling.

R2P bygger på tanken om at dersom en stat ikke klarer å beskytte sin egen befolkning mot folkemord, etnisk rensing, krigsforbrytelser eller forbrytelser mot menneskeheten, har det internasjonale samfunnet et ansvar for å gripe inn, men bare med godkjenning fra FNs sikkerhetsråd.

Prinsippet reiser likevel vanskelige spørsmål: Når er det riktig å intervenere? Hvem avgjør det? Og kan en intervensjon i verste fall skape nye konflikter?

Fred skapes av mennesker

Selv om nye modeller som CIMIC og R2P har endret måten verden tenker om fredsarbeid på, peker én utvikling seg særlig ut.

Anerkjennelsen av kvinners rolle i fredsbygging har flyttet fokus fra militære løsninger alene til også å handle om representasjon, inkludering og langsiktig samfunnsbygging. Nettopp derfor kan resolusjon 1325 betraktes som en av de mest betydningsfulle

endringene innen moderne fredsarbeid. Varig fred handler ikke bare om å avslutte en krig, den handler om å bygge et samfunn hvor nye konflikter ikke får grobunn.